

ΣΤΕΛΛΑΣ ΓΕΩΡΓΑΛΑ-ΠΡΙΟΒΟΛΟΥ

Βοηθοῦ Β' Ἑδρας Λατινικῆς Φιλολογίας

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ GOLIARDI ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΤΙΝΙΚΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΝ.

Εἰσαγωγή εἰς τὴν Λατινικὴν Φιλολογίαν τοῦ Μεσαίωνος

Ἡ παιδεία κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀποβλέπει περισσότερον εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν ἱερῶν κειμένων παρὰ εἰς τὴν πνευματικὴν διαπαιδαγώγησιν. Ἡ Ἀγία Γραφή θεωρεῖται τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦμέγα τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ προσπάθειαι καταβάλλονται ὅπως τὰ πορίσματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς σοφίας συμμορφωθοῦν πρὸς αὐτήν. Ὁ Μεσαίων εἶναι ἀναμφιβόλως ἐποχὴ ἀντιπαθῆς εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ἐποχὴ ξένη πρὸς κάθε ἔννοιαν τοῦ ὠραίου, καὶ μόνον πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἐμφανίζονται ἰσχυραὶ φιλολογικαὶ προσωπικότητες προαναγγέλουσαι τὴν Ἀναγέννησιν.

Ἡ τελευταία περίοδος τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας τοῦ Μεσαίωνος, 12ος καὶ 13ος αἰών, εἶναι ἐποχὴ εὐρείας πνευματικῆς ἀναπτύξεως, νέα Πανεπιστήμια ιδρύονται ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν Παπῶν καὶ μὲ λαμπρὸν ἐπιτελεῖον καθηγητῶν καὶ πλήθος σπουδαστῶν. Ὅμως, τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν ἐπίτευγμα τῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ ἐκκλαίκευσις τῆς παιδείας καὶ ἡ ἀνεξαρτοποίησις αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Κυριώτερα κέντρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Εὐρώπης εἶναι τὸ Παρίσι, ἡ Ὁξφόρδη καὶ ἡ Μπολῶνια.

Εἰς τὸν γλωσσικὸν τομέα ὁ Μεσαίων εὕρσκει εἰς τὴν ἀκμὴ τῆς μίαν παγκόσμιον τότε γλῶσσαν τὴν Λατινικὴν, τὴν ὁποίαν βλέπει κατόπιν νὰ

δύη ἀργά καὶ νὰ ἀναγεννᾶται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς ρωμανικὰς γλώσσας· οἱ εἰς τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας ὑποδουλωθέντες λαοί, κρατοῦν ὡς γλώσσά των τὴν Λατινικὴν.

Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἡ ποικίλη καὶ πλουσία Λατινικὴ γλῶσσα ἀλλοιώνεται καὶ νοθεύεται. Καταπιέζεται ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ λαϊκοὺς ἰδιωματισμοὺς (*idiomi volgari*), περιορίζεται ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν ἐντεχνον καλλιέργειαν τῶν πρώτων ἀνθρωπιστῶν καὶ ἐγκαταλείπει πλέον τὸν χαρακτήρα γλώσσης ζώσης καὶ παγκοσμίου. Γεγονὸς εἶναι ὁμῶς, ὅτι ἐκτὸς τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου παρεποίει τὴν Λατινικὴν εἰς σημεῖον ὥστε νὰ δημιουργῇ νέους ἰδιωματισμοὺς, μία πολυάριθμος τάξις καλλιεργμένων κληρικῶν καὶ σπουδαστῶν προσεπάθει μετὰ ζήλου νὰ διαφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς βαρβαρισμοὺς τὴν γλῶσσαν τοῦ Βεργιλίου καὶ τοῦ Κικέρωνος. Μὲ ἔνδυμα χριστιανῶν ἱεραποστόλων οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ σπουδασταὶ (*scholarii*) ἐπεξέτειναν τὴν καλλιέργειαν τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Σκωτίαν, Ἱρλανδίαν καὶ Γερμανίαν καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἕλληνες ἱεραπόστολοι εἰσεχώρουν διὰ τῆς γλώσσης των εἰς τοὺς Σλαβικοὺς λαοὺς. Ὁ Χριστιανισμὸς ὑπῆρξεν οὕτω τὸ ζωογόνον μέσον τῆς νέας Λατινικῆς τοῦ Μεσαίωνος καὶ ὁ δημιουργὸς μιᾶς μοναδικῆς φιλολογίας. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης γίνεται κληρονόμος τῆς παγκοσμίου Λατινικῆς συνειδήσεως. Ἡ Λατινικὴ ἐξ ἄλλου πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν ὑπῆρξε τὸ μέσον ἐκφράσεως τῆς πολιτικῆς σκέψεως ὅλων τῶν λαῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἦτο γλῶσσα ζῶσα, ὁμιλουμένη καὶ γραφομένη ποικίλουσα ἀπὸ «*carmina convivalia*» ἕως ἀκολουθίας ἐκκλησιαστικὰς καὶ λόγους ρητορικοὺς. Ἀρχικῶς ὁ G.A. Fabricius «*Bibliotheca Latina Mediae et Infimae Aetatis*» διετύπωσε τὴν ἄποψιν ὅτι οἱ συγγραφεῖς τοῦ Μεσαίωνος πρέπει νὰ θεωρηθοῦν κοινωνοὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης καὶ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας.

Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ Μεσαίων ἐθεωρήθη κληρονόμος καὶ συνεχιστὴς τοῦ Λατινικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὰ ἀρχαῖα πρότυπα ἀκόμη καὶ εἰς ἐκεῖνα τῆς κλασσικῆς μυθολογίας.

Ἡ Μεσαιωνικὴ, λοιπόν, Λατινικὴ Φιλολογία εἶναι περισσότερον ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως παρὰ ἀπὸ λογοτεχνικῆς, καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος. Ἡ Λατινικὴ Φιλολογία τοῦ Μεσαίωνος ὑπῆρξεν ἡ ἀστείρευτος πηγὴ ἀπ' ὅπου ἦντλησαν αἱ φιλολογίαι ὅλων τῶν ἐθνῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς «λογίας» φιλολογίας τοῦ Μεσαιῶνος (*letteratura erudita*), ἀρχὴ 13ου ἕως μέσα 14ου αἰῶνος, ἄλλοι ποιηταὶ στρέφονται εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους ὅπως ὁ Thomas Celano καὶ ὁ Bonaventura, ἄλλοι εἰς τὴν ἐπικὴν ποίησιν ὅπως ὁ Guntero di Basilea. Ὁ ὕμνος τοῦ Μεσαιῶνος δὲν ἦτο ὕμνος θανάτου ἀλλὰ ὕμνος χαρᾶς καὶ ἐλπίδος· καὶ ὁ ὕμνος ἀκόμη «Dies Irae» εἶναι ἡ διαθεβαίωσις τῆς συγγνώμης καὶ ὄχι τῆς κατάρας καὶ τῆς καταδίκης. Εἰς τὸν Μεσαιῶνα ἀνήκει ἐπίσης τὸ «canto delle creature» ὡς καὶ ἡ σάτιρα τῶν ἡθῶν, ὅπως ἐκείνῃ τοῦ Girardo di Cambria, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὴν ποίησίν του μὲ τὴν ποίησιν τῶν ἐλευθέρων φοιτητῶν τῶν γνωστῶν μὲ τὸ ὄνομα Goliardi.

Ἄς ἀνατρέξωμεν τώρα εἰς τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐκπροσωποῦν οἱ περιπλανώμενοι αὐτοὶ φοιτηταὶ-ποιηταί. Κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ὁ κλῆρος παραπονούμενος διὰ τὴν πενίαν τοῦ ἔξῃ εἰς τὴν πολυτέλειαν, οἱ ἰδρυταὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐπεδίδοντο εἰς ἀρπαγὰς καὶ βιαιοτήτας, ἐνῶ ὁ λαὸς διαρκῶς πανικόβλητος ἐκ τοῦ φόβου τοῦ διαβόλου ἀνεζήτει τὴν εὐθυμίαν εἰς ἑορτάς, καί, ὅταν ἡ μοιραία στιγμή τοῦ θανάτου ἐφθανε, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν του ἤρκετο εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως ἢ καὶ ἐδωροδοκεῖ μὲ γενναῖα κληροδοτήματα τὰς μονάς.

Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὴν τὴν ἠθικὴν ἀκαταστασίαν καὶ παραλυσίαν, ὕψοῦτο ἡ ὑγιὴς καὶ πνευματώδης μερίς τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ὑποκινουμένη εἴτε ἀπὸ συνειδητὴν πρόθεσιν εἴτε ἀπὸ ἐπαναστατικὸν ἔνστικτον, ἡσχολεῖτο μὲ τὴν σάτιραν. Σάτιρα δεικτικὴ καὶ θαρραλέα τῆς ἐλευθέρως σκέψεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑπέσκαπτον τὰ θεμέλια τοῦ παρελθόντος καὶ παρεσκεύαζον τὸν δρόμον τοῦ μέλλοντος. Καὶ ἡ σάτιρα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διεκδίκησιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα κατεπιέζοντο ἀπὸ τὸν κλῆρον, καὶ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀσελγειῶν τούτου, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς καθοδηγήσεως τῶν ψυχῶν ἡγωνίζετο νὰ κρύψῃ τὴν δίψαν του διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν.

Ἰδοὺ ἡ ἀξία ὧσων ἐσήκωσαν τότε φωνὴν διαμαρτυρίας καὶ μεταξὺ τούτων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν οἱ Goliardi.

Ἑτυμολογία τοῦ ὀνόματος τῶν Goliardi

Ὁ ὁρος Goliardi ἀπησχόλησεν ἐπανειλημμένως τοὺς μελετητὰς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν του. Ἀθεβαῖα παρὰ

ταῦτα παραμένει εἰσέτι, ἀποδιδομένη τὸ μὲν εἰς τὴν λέξιν Gula, Gola μετὰ τῆς καταλήξεως-hard ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ *Golosus* (=καλοφαγᾶς, ἀκράτητος, ἄσωτος)¹, τὸ δὲ εἰς τὸν βιβλικὸν γίγαντα Γολιάθ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Λατινικὴν κλίνεται ὡς οὐσιαστικόν: *Golias*, *Goliae* καὶ σημαίνει προσέτι διάβολος, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ. Οἱ φιλόλογοι ἐπισημαίνουν ἰδιαίτε-
 ρως τὴν δευτέραν ἀποψιν καὶ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Γολιάθ περὶ μιᾶς «οἰκογε-
 νείας Γολιάθ» καὶ περὶ μιᾶς «ὁμολογίας Γολιάθ». Ἀπασχόλησεν ὡσαύ-
 τως τοὺς φιλολόγους ἡ ὑπαρξίς ἢ μὴ ἑνὸς ἐπισκόπου *Golias* καὶ τῆς
 οἰκογενείας αὐτοῦ. Ὁ Gerald de Barri, ἀρχιδιάκονος, συνέθεσεν, περὶ τὸ
 1200, ἔργον ἐναντίον τῶν μοναχῶν «*speculum ecclesiae*» (κάτοπρον τῆς
 ἐκκλησίας). Εἰς τοῦτο ἐπισημαίνει πολλὰ ἀποσπάσματα ἀσελγῆ εἰς Λατι-
 νικοὺς στίχους, τὰ ὅποια ἀποδίδει εἰς τινὰ ἐπίσκοπον *Golias*. Ὁ *Golias*
 ἦτο παράσιτος, καὶ ὀρθότερον θὰ ὠνομάζετο *Gulias*, διότι εἶχεν ἐπιδοθῇ
 εἰς τὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν μέθην. Εἶναι ὁμως βέβαιον καὶ παρὰ τὴν
 γνώμην τοῦ Gerald de Barri ὅτι οὐδεμία σχέσις ὑπάρχει μετὰ τοῦ *Go-*
lias καὶ τῆς λέξεως *Gula*. *Golias* δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν συνήθη μορφήν
 τοῦ κυρίου ὀνόματος *Goliath* εἰς τὴν Λατινικὴν Φιλολογίαν τοῦ Μεσαίω-
 νος. Εἶναι ἄσκοπον νὰ ἐρευνᾷ τις εἰς τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τοῦ
 12ου αἰῶνος διὰ τὴν εὑρεσιν ἑνὸς ἐπισκόπου *Golias*· οὗτος ἦτο δημιούρ-
 γημα τῆς φαντασίας. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Βιβλικοῦ τούτου ἐχθροῦ τοῦ
 Δαβὶδ ἔχομεν πολυάριθμα ὥραϊα ἔργα ὅπως «*Confessio Goliae*» κ.ἄ.

Ποῖοι ἦσαν οἱ Goliardi

Ὑπὸ τὸν ὅρον *Goliardi* κατὰ τὸ β' ἡμ. τοῦ 12ου καὶ τὴν διάρκειαν
 τοῦ 13ου αἰῶνος ἔννοεῖτο κατὰ τρόπον ἀρκούντως συγκεχυμένον μία κοι-
 νωνία πλανωμένων κληρικῶν καὶ σπουδαστῶν μὲ ἰδίους νόμους καὶ ἴδιον
 τρόπον ζωῆς. Ἦσαν δηλαδὴ οἱ *Goliardi* ἄνθρωποι τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ
 σχολείου, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἐξασφαλίσαι τὰ ἀναγκαῖα, ἱκανοποιοῦν τὴν
 κοσμικὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν τάσιν τῶν δι' ἐλευθερίαν καὶ γνῶσιν. Ὁ
 Otto Schumann ἔχαρκτήρισεν τοὺς *Goliardi* εἰς τὸν πρόλογον τῆς νέας
 ἐκδόσεως τῶν *Carmina Burana* ὡς ἐξῆς: «συγγραφεῖς ἀνεξάρτητοι, οἱ

1. Βλ. Ch.-V. Langlois: *La Littérature Goliardique Revue Bleue*, L καὶ LI (1892) σ. 809.

ὅποιοι ζοῦν ἀπὸ τὴν πένναν τῶν χάρις εἰς τὴν προστασίαν πλουσίων κυρίων»².

Ἀπὸ τὰ πανεπιστημιακὰ κέντρα, τὰς ἐπισκοπικὰς ἑδρας, τὰς σχολὰς τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐκινεῦντο οἱ Goliardi πρὸς περιοχάς, ὅπου τὸ κοινὸ θὰ συνεκινεῖτο περισσότερο ἀπὸ τὸ ταλόντο τῶν, ὅποτε καὶ αἱ δυνατότητες κέρδους θὰ ἦσαν μεγαλύτεραι. Ἐδοκίμαζον τόσον τὴν πνευματικὴν ὅσον καὶ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τῆς ἐποχῆς τῶν δυστυχεῖς, ἀνεπάγγελτοι, ὑποβλεπόμενοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία τοὺς ἐθεώρει ἀσώτους, ἐπαναστάτας καὶ ὕβριστὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, ἐσατίριζον τὴν ἰδίαν αὐτῶν ζωὴν. Οἱ Goliardi προερχόμενοι ἀπὸ λαϊκὸν τὸ πλεῖστον περιβάλλον ὑπῆρξαν τὸν 13ον αἰῶνα οἱ Jongleurs (Giullari) τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κόσμου. Ἐτερπον μὲ τοὺς Λατινικοὺς στίχους καὶ τὰς φάρσας τῶν τὰς αὐλὰς τῶν ἐπισκόπων ὅπως ἀκριβῶς οἱ Giullari³ ἔτερπον μὲ τὰ τραγούδια τῶν, εἰς γλώσσαν λαϊκὴν καὶ κατανοητὴν, τὰς αὐλὰς τῶν βασιλέων. Ὁρισμένοι ἐπίστευον ὅτι οἱ Goliardi ἐσχημάτισαν ἓν εἶδος ἀδελφότητος μυστικῆς, αἵρετικῆς καὶ ἱεροσύλου. Ὁ Du Cange εἰς τὸ λεξικόν του «Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis» εἰς τὴν λέξιν «Goliardus» λέγει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «οἱ κληρικοὶ τοῦ 1227 – συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις ἐνὸς συνεδρίου τῆς Trèves – δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἀγύρτας, τοὺς πλανωμένους κληρικοὺς ἢ τοὺς Goliardi νὰ ψάλλουν ᾠσματα βέβηλα» καὶ κατ' ἀπόφασιν ἐνὸς ἄλλου συνεδρίου τῆς Tours 1231 – συνεχίζει ὁ Du Cange – «οἱ κληρικοὶ κυρίως ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον Goliardi πρέπει νὰ εἶναι κεκαρμένοι». Παραδίδεται κατόπιν ἓν ἀπόσπασμα τῶν Carmina Burana (N° 193) τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἐπίσημον καταστατικὸν τῆς ὑποτιθεμένης ἀδελφότητος:

2. Βλ. Maurice Hélin, *La Littérature Latine au Moyen âge* σ. 82 «Que sais-je. Paris 1972.

3. «Giullari» ἐκ τοῦ iocularis, e = παιγνιώδης, σκωπτικός. Οἱ Giullari, ἄσωτοι κατ' ἀρχάς καὶ κερδοσκόποι ἠνώθησαν ἀργότερον μὲ τοὺς Goliardi καὶ κατόπιν μὲ τοὺς Giullarsse ἢ Soldadere. Πάντας τούτους ἡ ἐκκλησία ἐθεώρει διεφθαρμένους καὶ τὸ ἔργον τῶν διαβολικόν. Τὸν 12ον καὶ 13ον αἰῶνα οἱ Giullari ἐξελίσσονται καὶ ἀπὸ μῖμοι καὶ θεατρῖνοι, γίνονται ποιηταί. Γνωρίζουν τὴν Λατινικὴν, ἐκλαίκευον τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν καὶ ἀναμειγνύονται εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς τῶν.

De vagorum ordine
 dico vobis iura,
 quorum vita nobilis,
 dulcis est natura....

Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἐπιχειρήματα ἀδιάσειστα ὅτι οἱ Goliardi τοῦ 13ου αἰῶνος δὲν ἀπετέλουν ἀδελφότητα, ἦσαν ἐλεύθεροι τραγουδισταί, οἱ ὅποιοι ἐκέρδιζον τὰ πρὸς τὸ ζῆν διασκεδάζοντες τὴν ὀκνηρίαν καὶ πληξιν τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, καὶ οἱ ὅποιοι ὡς φαίνεται δὲν ἔτρεφον ἀδελφικά μεταξὺ τῶν αἰσθήματα. Ἡ καλυτέρα δὲ ἀπόδειξις ὅτι οἱ Goliardi δὲν ἦσαν αἵρετικοί εἶναι ἴσως ὅτι πρόσωπα ἀξιωματοῦχα τῆς ἐκκλησίας καὶ θεολόγοι ἄριστοι ἀφῆκαν, ποιήματα Λατινικά ἀσελγῆ ἀπολύτως ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα τῶν Goliardi. Τοιοῦτοι μεγάλοι ἦσαν ὁ κόμης τῆς Champagne, ὁ δούξ τῆς Aquitaine, οἱ ὅποιοι οὐδόλως ἤσχύοντο νὰ γράψουν στίχους εἰς γλῶσσαν λαϊκὴν ὡς οἱ Giullari. Τοὺς πτωχοὺς jongleurs τοῦ κόσμου τῶν κληρικῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὑπόπτους δι' αἵρεσιν συστηματικὴν, πολλῶ δὲ μᾶλλον, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι πρότυπα εἶχον μορφᾶς ὡς τὰς προαναφερθείσας, καὶ τὸν Walter Mar ἀρχιδιάκονον τῆς Ὁξφόρδης, τὸν Philippe de Grève καγκελλάριον τῆς Notre Dame de Paris κ.ἄ. Τὸ ὄνομα Goliardi μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου προσέλαβεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν λογοτεχνίαν τὴν ἔννοιαν τοῦ φοιτητοῦ καὶ ἡ παράδοσις τῶν Goliardi παρέμεινε μέχρι σήμερον εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Δύσεως.

Ἡ ποίησις τῶν Goliardi (περιεχόμενον, χαρακτήρ, ἐπιδράσεις καὶ σκοποὶ αὐτῆς).

Ἡ ποίησις τῶν Goliardi ἀποτελεῖ μίαν μορφήν τῆς Λατινικῆς ποιήσεως τοῦ Μεσαίωνος, ἡ ὁποία ἀντετίθετο εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ ἀπέρριπτε τὰς στεῖρας θεωρίας τῆς ἐκμηδενίσεως τῶν αἰσθημάτων. Σημειωτέον θεβαίως, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὕτη δὲν ἦτο μόνον ἴδιον τῆς ποιήσεως τῶν Goliardi. Ἦδη τὸν 12ον αἰῶνα καί, ὅτε ἀκόμη τὸ ὄνομα τῶν Goliardi δὲν ἦτο γνωστόν, μία πλουσία φιλολογία, ἡ ὁποία ἔτινεν εἰς τὸν αὐτὸν

σκοπόν, εὐρίσκετο εἰς πλήρη ἄνθησιν. Ποιηταὶ συνηγωνίζοντο εἰς στίχους διὰ τὴν διακωμώδησιν τοῦ κλήρου καὶ τὴν ἐκφρασιν ἐλπίδων, διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τῶν.

Ἡ ποίησις τῶν Goliardi ἀντλεῖ στοιχεῖα πρῶτον ἐκ τῆς κλασσικῆς καὶ μεσαιωνικῆς παραδόσεως (θέματα τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, γεγονότα ἱστορικά, ἰδεώδη ρωμαιοχριστιανικά ἐκ τῆς ποιήσεως τοῦ Ὀβιδίου), δεύτερον ἐκ τῆς ἐν γένει ἐκκλησιαστικῆς παιδείας (ἐκ τοῦ κόσμου τῆς Βίβλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου) καὶ τρίτον ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τῆς ἐποχῆς (μοτίβα λαϊκά, λέξεις τῆς καθομιλουμένης κ.ἄ.).

Οἱ Goliardi θεωροῦν ἑαυτοὺς συνεχιστὰς τῶν παραδόσεων τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, διὰ τοῦτο συχνὰ δανεῖζονται εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἢ ἐπιδεικνύουν τὰς γνώσεις τῶν, ἀνατρέχοντες εἰς τὴν μυθολογίαν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κυρίως παιδεία αὐτῶν ἀναμειγνύεται μετὰ τῆς μυθολογίας καὶ δημιουργεῖται οὕτω ἓν μίγμα Βίβλου καὶ μυθολογίας, Ἀγίων τοῦ Χριστιανικοῦ Παραδείσου καὶ τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Εἶναι ἐξ ἄλλου βέβαιον ὅτι οἱ Goliardi ἂν καὶ συνδεδεμένοι μὲ τὴν ἐκκλησίαν, προσπαθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀποκοποῦν, ἕνεκα τῆς τάσεώς τῶν νὰ συνδυάσουν εἰς τὴν Τέχνην, τὰ Χριστιανικά δόγματα μὲ τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν.

Σκοπὸς τῆς ποιήσεώς τῶν εἶναι ἡ ἑρμηνεῖα ὄχι πλέον τῶν μυστηριωδῶν φόβων καὶ τῶν συγκεχυμένων φαντασιώσεων τοῦ Μεσαίωνος ἀλλὰ ἡ ἑρμηνεῖα τῆς πραγματικότητος.

Οὕτω ἡ ποίησις τῶν Goliardi ἡσχολήθη μὲ θέματα ποικίλου περιεχομένου καὶ ἐκαλλιέργησεν νέα ἐνδιαφέροντα πνευματικὰ καὶ κοινωνικά, τὰ ὅποια ἀνενέωσαν τὴν λογίαν ποίησιν καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἐπὶκαιρον.

Ἡ ποίησις τῶν Goliardi διαδίδεται εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, εὐρίσκει παντοῦ συμπάθειαν καὶ ἀποκτᾷ μιμητὰς. Εἶναι εὐλογον ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ποιήσεως τῶν Goliardi ὥς παραγωγῆς ἐντελῶς πρωτοτύπου, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίῃ ὅτι δὲν ἔχει αὕτη ἴδια χαρακτηριστικὰ καὶ πρῶτον, τὴν γλῶσσαν. Ἡ λαϊκὴ φιλολογία διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν λαὸν χρησιμοποιεῖ γλῶσσαν ἀπλὴ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ λέξεις πεπαλαιωμένας. Ἀντιθέτως οἱ Goliardi χρησιμοποιοῦν τὴν Λατινικὴν καὶ ὥς ἐκ τούτου ἀπευθύνονται εἰς ἓν κοινὸ λόγιον, ὑψηλοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου.

Ἡ ποίησις, λοιπόν, τῶν Goliardi ἀντιτίθεται εἰς τὴν σχολαστικὴν ποίησιν ἢ ὅποια ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις. Ὡς οἱ λαϊκοὶ ποιηταὶ ἐπεδείκνυν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἐπαναστατικὴν τῶν διὰ-θεσιν, οὕτω καὶ οἱ Goliardi ἐξεδήλωνον τὴν αὐτὴν τάσιν, ἀλλὰ εἰς τὸ περιβάλλον τῶν καλλιεργημένων ἀνθρώπων. Αἱ δύο αὗται κοινωνικαὶ τάξεις συνηγωνίζοντο εἰς τὸ νὰ δώσουν πλήρη εἰκόνα τῶν τάσεων τῆς ἐπο-χῆς τῶν.

Χαρακτηριστικὰ θέματα τῆς ποιήσεως, τὴν ὁποίαν ἐξετάζομεν εἶναι πρῶτον τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν κληρὸν καὶ τὸν Παπικὸν κόσμον τῆς Ρώμης. Ταῦτα ἦσαν κυρίως σάτιραι διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστὼς καὶ εἰδικώ-τερον τὴν πτωχείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποκατάστασιν τῶν κληρικῶν, ὡς καὶ σάτιραι διὰ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ρωμαίων. Οἱ Goliardi ἀντετίθεντο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκκλησίας νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐλευθέρας σχέσεις τῶν κληρι-κῶν μετὰ τῶν φίλων τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι λατινιστὶ ἐκαλοῦντο *focariae* (μαγεύρισαι). Οἱ περισσότεροὶ κληρικοὶ τῆς Δύσεως ἔζων εἰς τὸ πρεσβυ-τέριον μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων τῶν, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν κληρι-κῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο κατηργήθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Αἱ ἀπαγορεύ-σεις, ὅμως, αὗται τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ 13ου αἰῶνος προεκάλεσαν ἀντι-δράσεις, τὰς ὁποίας οἱ Goliardi περιέγραψαν εἰς πολυάριθμα ἔργα. Ὁ συγγραφεὺς τῆς *Consultatio Sacerdotum* μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὸ πρόβλημα τῶν κληρικῶν. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἓνας ἱεροκῆρυξ παρίσταται λέγων: «Ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄρα γε ὁ κληρικὸς νὰ μὴν ἀγαπᾷ τὰς γυναῖκας;» καὶ συνεχίζει: «Ὁ Ζαχαρίας εἶχεν παιδιὰ καὶ μίαν γυναῖκα. Ὁ Θεὸς κα-τηράσθη τὸν στείρον ἄνθρωπον. Εἶναι τὸ πεπρωμένον τῶν χωρικῶν νὰ καλλιερگوῦν τὴν γῆν, τῶν ἵπποτῶν νὰ ἀγωνίζονται, καὶ τῶν κληρικῶν νὰ ἀγαποῦν». Ἡ *Consultatio Sacerdotum* εἶναι ἓν ἀριστοῦργημα τῶν φιλολο-γικῶν ἔργων τῶν Goliardi. Ἡ εἰρωνεία τῶν εἶναι διακριτικὴ, ἄνευ χυδαίό-τητος.

Οἱ Goliardi ἡσχολήθησαν πολὺ καὶ μὲ τὸ θέμα τῆς πτωχείας τῶν κληρικῶν. Ὁ Διογένης καὶ ὁ Σωκράτης – ἔλεγον – ἔζησαν πτωχοὶ ἀλλὰ ὁ Ἰουθενάλιος ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς κοόρτεως. Τὸ δένδρον τῆς γνώσεως δὲν εἶναι καὶ δένδρον τῆς ζωῆς καί, – προσέθετον – ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ γνώσις δὲν προσφέρουν εἰμὴ μόνον ὑπερρφάνειαν, ἐνῶ τὸ χρήμα ἐξασφαλίζει τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, τὴν ἀσφάλειαν, τὰ ἀξιώματα, τὴν ἐπιτυχίαν:

Disputet philosophus vacuo cratere
 et sciat quod minus est scire quam habere;
 Nam si pauper fueris, foras expellere
 Ipse licet venias Musis comitatus, Homere.

Εἰς τὴν σατιρικὴν ποίησιν τῶν Goliardi δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ μερικὰ ποιήματα παραινετικοῦ χαρακτήρος. Θέματα τούτων ἦσαν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων, ἡ ματαιότης τῶν ἐγκοσμίων (de statu mundi), ἡ κατὰπτωσις τοῦ αἵωνος (de pravitate saeculi), κ.ἄ.

Παρωδίαι τῶν Goliardi

Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ Μεσαίωνος· φαινομενικὴ καὶ ὑποκριτικὴ πίστις, καὶ παντελὴς ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς τὰ θεῖα καὶ τὴν ἱεραρχίαν. Τὰ ἀπανθίσματα τὰ συντεθέντα ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ διὰ τοὺς μοναχοὺς εἶναι ἀποδείξεις ἀναμφισβήτητοι. Αἱ παρωδίαι τῶν Goliardi, αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν εἰς τὰς βιβλιοθήκας φαίνεται ὅτι οὐδόλως προεκάλουν ἐντροπὴν εἰς τοὺς κληρικοὺς. Παραδίδονται δύο παρωδίαι ἀγνώστων συγγραφέων, ἡ πρώτη: «Le débat de Ganymède et d' Hélène». Ὁ συγγραφεὺς καθισμένος εἰς τὴν ἀνοιξιάτικην χλόην, ὀνειροπολεῖ καὶ φαντάζεται μίαν συζήτησιν τοῦ Γανυμήδους μετὰ τῆς Ἑλένης. Τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα δὲν συμφωνοῦν εἰς τὰ ἐρωτικὰ θέματα καὶ ἐκθέτουν τὴν ὑπόθεσιν τῶν εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Φύσεως καὶ τῆς Λογικῆς, ἐγκατεστημένον εἰς τὸ παλάτι τοῦ Διός. Ἡ δευτέρα παρωδία: «Le débat de Phyllis et de Flore» δὲν εἶναι ὀλιγώτερον χαρακτηριστικὴ. Αἱ δύο κόραι τοῦ βασιλέως εἶναι ἐρωτευμένοι, ἡ μία (Phyllis) ἀγαπᾷ ἕναν ἱππότη καὶ ἡ ἄλλη (Flore) ἕναν ἄνθρωπον τῆς ἐκκλησίας. Τὸ ἔργον τοῦτο λίαν πνευματῶδες εἶρε μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὰς μονὰς τὸν 12ον αἰῶνα. Ἡ παλαιότερα παρωδία τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία ἐφθάσε μέχρις ἡμῶν εἶναι ἡ: «Cène de Cyprien» (= ὁ μυστικὸς δεῖπνος τοῦ Ἀγίου Κυπριανοῦ).

Τὸν 12ον αἰῶνα οἱ κληρικοὶ ἠρέσκοντο νὰ ἐορτάζουν εἰς τοὺς καθε-

δρικούς ναούς τὰς περιφήμους ἑορτὰς «Fêtes des Fous⁴» ἢ καὶ «de l' âne» (ἑορταὶ τῶν τρελλῶν ἢ καὶ τοῦ ὄνου) ὅπως ἐλέγοντο, αἱ ὁποῖαι ἐνεθύμιζον τὰ παλαιὰ Σατουρνάλια. Κατ' αὐτὰς ἐδίδοτο εἰς τὸν κατώτερον κλῆρον ἢ εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθῇ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ καὶ νὰ καυτηριάσῃ τὰ ἥθη τῆς ἐποχῆς τοῦ κατὰ τρόπον ἄθυρόστομον.

Τέλος οἱ Goliardi διὰ νὰ προκαλοῦν τὸν γέλωτα καὶ τὴν διασκέδασιν τῶν φίλων τῶν ἐπενόησαν τὴν ἀντικατάστασιν εἰς ἓν γνωστὸν λειτουργικὸν (ἐκκλησιαστικόν) κείμενον, λέξεων ἢ καὶ προτάσεων ὁλοκλήρων μὲ ἄλλας σατιρικές. Παράδειγμα, ἡ παρωδία τῶν στίχων τοῦ Ἡσαΐα, οἱ ὁποῖοι ψάλλονται κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς πρώτης Κυριακῆς τοῦ τεσσαρακονθήμερου πρὸ τῶν Χριστουγέννων:

Rorate, coeli, desuper, et nubes pluant justum

Τοὺς στίχους μετατρέπουν οἱ Goliardi ὥς ἑξῆς:

Rorate, scyphi, desuper et canna pluat mustum

Αἱ συνθέσεις τῶν Goliardi ἂν καὶ ἐλαφροῦ περιεχομένου περιέχουν φράσεις Βιβλικὰς καὶ Εὐαγγελικὰς καὶ διὰ νὰ τὰς κατανοήσῃ τις πρέπει νὰ ἔχῃ παιδείαν θεολογικὴν. Αἱ παρωδίαὶ τῶν δὲν ἐσεβάσθησαν οὔτε τὰς ταπεινὰς προσευχὰς οὔτε τὸ «Pater Noster» οὔτε τὸ «Credo». Οὕτω τὰ λειτουργικὰ κείμενα ἐχρησίμευσαν ὥς βάσεις διὰ τὴν δημιουργίαν σατιρῶν ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας. Ὑπάρχει μία παρωδία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Πάθους κατὰ Λουκᾶ (De l' Evangile de la Passion Selon Saint Luc.) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Passio Cuiusdam Nigri Monachi Secundum Lu. Xuriam⁵». Πιθανὸν εἶναι ὁ συγγραφεὺς νὰ κάμνῃ λογοπαίγνιον μὲ τὴν λέξιν Lu. Xuriam, ἡ ὁποία ἄνευ τῆς τελείας Luxuria, σημαίνει ἐπὶ ἀνθρώπων τὴν τρυφήν, τὴν ἀσωτίαν, τὴν ἀσέλγειαν.

Ἐν πλῆθος ποιητῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ἐμπνέεται ἀπὸ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον. Συζητᾷ μετὰ σαρκασμοῦ τὴν ἀγνότητα ὀρισμένων μοναχῶν καὶ τὴν παιδείαν τῶν κληρικῶν. Παρωδοῦν

4. Βλ. Maurice Hélin, La Littérature Latine au Moyen âge σ. 81 «Que sais-je» Paris 1972.

5. Βλ. CH.-V. Langlois: La Littérature Goliardique. Revue Bleue L καὶ LI (1892) σ. 176 ὑποσ. (1).

οἱ ποιηταὶ τὰ ἱερὰ κείμενα καὶ τοὺς κανόνας τῶν μονῶν, παίζουν μετὰ τὴν γραμματικὴν, τὴν ἐτυμολογίαν, τὸν τονισμόν καὶ τὴν διπλὴν σήμασιαν τῶν λέξεων. Ἀναμειγνύουν τὸ ἱερὸν μετὰ τοῦ θεθήλου, τὴν βλασφημίαν τῶν ἐπουρανίων μετὰ τῆς νοσταλγίας τοῦ οὐρανοῦ κόσμου.

Κλείοντες τὰ περὶ τῶν παρωδῶν τῶν Goliardi παραθέτομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Schmeller⁶ ποίημα τῶν Goliardi, τὸ ὁποῖον καυτηριάζει τοὺς Πάπας τῆς Ρώμης καὶ ἐξευτελίζει κυριολεκτικῶς τὸν κλῆρον αὐτῆς:

XXI α.

FOL. 11b.

- Roma «tenes» morem nondum satiata priorem
donans donanti, partem dans participanti;
Sed miser immunis censetur, eum quia punis
Accipe, sume, cape tria sunt gratissima Pape,
5. nil do, nil presto nequeunt succurrere mesto.
Si dederis marcas, et eis impleveris arcas,
culpâ solveris quacumque ligatus habebis.
Non igitur nosce, quamvis cognoscere posco,
in quo papalis res distet et imperialis.
10. Rex facit audenter, dominus sed papa latenter;
rex capit argentum, marcarum millia centum,
efficit hoc idem paparum curia pridem.
Ergo pari pena capientes sic aliena.
condemnabuntur, quod Simonis acta secuntur
15. Curia Romana non querit ovem sine lana.
Roma manus rodit, si rodere non valet, odit.

Ἐκτὸς ὁμῶς τῆς ποιήσεως τῆς ἀφορώσεως εἰς τὸν κλῆρον καὶ τῆς χαρακτηριζομένης ὡς ἠθικῆς, σατιρικῆς, ποιήσεως, οἱ Goliardi ἡσχολήθησαν καὶ μετὰ εὐθυμὰ θέματα, μετὰ μοτίβα τοῦ καθημερινοῦ βίου, μετὰ τὴν ἀνοιξιν, τὸν ἔρωτα, κατὰ μίμησιν τῶν κλασσικῶν Λατίνων ποιητῶν Ὅβι-

6. Βλ. J. A. Schmeller, Carmina Burana Lateinische und Deutsche Lieder und Gedichte, Breslau 1883, σ. 23.

δίου καὶ Κατούλλου. Ὁ θησαυρὸς τῆς ποιήσεως τῶν Goliardi περιλαμβάνει καὶ τραγούδια τοῦ κρασιοῦ τὰ καλούμενα *Potatoria*⁷. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι πολὺ εὐθύμα καὶ ἄδονται ἴσως καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ κέντρα τῶν Γερμανῶν κυρίως φοιτητῶν. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ ἄσματα συντεθέντα δι' ὠρισμένας περιπτώσεις ὥς, μοιρολόγια, ψῆδαι ἐπινίκιοι καὶ συνθέσεις πολιτικοῦ χαρακτήρος. Ὑπάρχει τέλος εἰς ὅλας αὐτάς τὰς συνθέσεις ἔντονος ἢ αἰσθησις τῆς νεότητος, ἢ ὁποία ἀρέσκεται εἰς τὴν ἄνευ κόπου ἱκανοποίησιν τῶν αἰσθήσεων καὶ εἰς τὴν περιπέτειαν. Εἶναι ἡ νεότης, ἢ ὁποία μὲ τοὺς ἀθυροστόμους στίχους τῆς περιγελαῖ τὴν ὑπεροψίαν τῶν ἠθικολόγων. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τὴν στάσιν τῆς αὐτῆν ἤλθεν εἰς ρῆξιν μὲ τὴν ἠθικὴν τάξιν καὶ κατ' ἐπέκτασιν μὲ τὴν κοινωνίαν. Οἱ ἀσελγεῖς ὁμως ρυθμοὶ τῶν Goliardi εἶναι προϊόν φιλολογικόν, τὸ ὁποῖον διαθέτει τὴν ἰδικὴν του μακρὰν παράδοσιν καὶ ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸν ἀπαίδευτον αὐτοσχεδρισμὸν τῶν «πλανωμένων φοιτητῶν» ἐμπνεομένων ἀπὸ τὸν οἶστρον τοῦ οἴνου⁸ καὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος. Οἱ Goliardi ἔκαμαν νὰ ἡχήσουν ρυθμικῶς ὅλας σχεδὸν τὰς χορδὰς τῆς Μεσαιωνικῆς λύρας, τὰς πλέον εὐθύμους καὶ τὰς πλέον σοβαράς.

Οἱ ποιηταὶ Goliardi (στοιχεῖα τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν)

Αἱ συνθέσεις τῶν Goliardi δὲν φέρουν ἐνδειξιν οὔτε συγγραφέως οὔτε χρονολογίας καὶ μεγίστας δυσκολίας παρουσιάζει ἡ διάκρισις τοῦ τόπου καταγωγῆς των. Γαλλία (Παρίσι, Ὁρλεάνη), Ἀγγλία, Ἰταλία, Γερμανία (κυρίως κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ρήνου, ἢ ὁποία καὶ ὠνομάσθη ὁδὸς τῶν Παπῶν), εἶναι αἱ χῶραι ἀναπτύξεως τῆς ποιήσεως τῶν Goliardi.

Ἡ ἴδια μετριοφροσύνη, ἢ ὁποία ἡμπόδισε κατὰ τὸν Μεσαίωνα τὸ

7. Ὁ Wright (*Reliquiae Antiquae* II 208) καὶ ὁ Novati ἐδημοσίευσαν πολλὰ ἐκ τούτων ὑπὸ τοὺς τίτλους: «*Missa de Potatoribus*» καὶ «*Officium Lusorum*».

8. Ἀνευρίσκονται πολλὰ σκωπτικὰ ἄσματα διὰ τοὺς Ἀγγλους, οἱ ὅποιοι ἀνέκαθεν ἡγάπων μετὰ πάθους τὸ ποτόν. Ἡ σύνθεσις τῶν Goliardi, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως La Rochelle ὑπὸ τοῦ Louis VIII τὸ 1224, εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ καὶ τὴν παραθέτομεν:

Angliae cervisia

Lyei laetitia

Franciae superatur

πλήθος τῶν ὕμνογράφων, τῶν συγγραφέων ἀκολουθιῶν καὶ δοξολογιῶν νὰ γίνουν γνωστοί, διέκρινε καὶ τοὺς Goliardi. Διὰ τοῦτο ἐκτὸς τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων, οἱ λοιποὶ ἔμειναν ἄγνωστοι.

Ὁ Gautier de Châtillon⁹, ὁ ἐπιφανὴς ποιητὴς τῆς «Alexandréide» ὁ Βεργίλιος τοῦ Μεσαίωνος, εἶναι ὁ συγγραφεὺς πολλῶν ἀνωνύμων συνθέσεων.

Ὁ συγγραφεὺς Ch.-V. Langlois¹⁰ λέγει: «Πιστεύω ὅτι μία ἀνώνυμος φιλολογία εἶναι κατὰ τινα τρόπον πλεον ἐνδιαφέρουσα μᾶς φιλολογίας, ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς προσωπικότητας πρώτης τάξεως. Ἀναμφιβόλως ἡ φιλολογία τῶν Goliardi εἶναι μὲν ἀπρόσωπος καὶ συγκεχυμένη καὶ ὡς ἐκ τούτου κατωτέρα ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως, ὅμως ἀπὸ καθαρῶς ἱστορικῆς ἀπόψεως ἐκφράζει συχνὰ πολὺ καλύτερα τὰ «πιστεύω» τὰ πάθῃ καὶ τὴν ψυχὴν μᾶς κοινωνίας. Ὁ Μεσαίων δὲν εἶχε καλλιτέχνας εἰς τὴν Λατινικὴν συνθέτοντας τελειότερους ἀπὸ τοὺς Gautier de Châtillon καὶ Adam de Saint-Victor. Οὐδεὶς ὅμως παρουσίασε τὴν ζωὴν τῶν κληρικῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ τόσον ἐναργῶς, ὅσον ὁ ἀββᾶς Ulysse Chevalier εἰς τὸ «Repertorium Hymnologicum» καὶ ὁ Wattenbach¹¹ εἰς τὸν κατάλογον τῶν συνθέσεων τῶν Goliardi».

Ἡ φιλολογία τῶν Goliardi, ἡ ὁποία ὡς ἀνεφέραμεν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνώνυμος, ἔχει ἐν τούτοις νὰ ἐπιδείξη καὶ μεγάλα ὀνόματα ὅπως: Walter Map, Serlone de Wilton κ.ἄ.

Πολλάκις εἰς τὴν φιλολογίαν αὐτὴν συναντῶνται ὀνόματα ὅπως: Goliias, Archipoeta καὶ Primat. Goliias, ὡς φαίνεται, ἦτο τὸ πρότυπον τῶν Goliardi. Archipoeta, ἦτο ὁ συγγραφεὺς Renano, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο οὕτω. Κόλαξ, στιχοπλόκος, καλὸς ὁμιλητὴς δεδηλωμένος ὁπαδὸς τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν Goliardi. Εἰς τὸ «Confessio Goliae», σκιαγραφεῖ κατὰ τρόπον χαρακτηριστικὸν τὸν περιπετειώδη, ἄσωτον καὶ σκωπτικὸν χαρακτήρα τῶν Goliardi. Καὶ τέλος ὁ Ugo Primat d' Orléans, ὁ ὁποῖος ὡς μᾶς παραδίδει ὁ Fra.

9. Βλ. Maurice Hélin, la Littérature Latine au Moyen âge σ. 80 «Que sais-je» Paris 1972.

10. «La Littérature Goliardique» Revue Bleue Lxai LI (1892), σ. 813.

11. Τὸ δραματολόγιον τοῦ Wattenbach μὲ τὰ ἄσματα εἰς Λατινικοὺς στίχους, ἀκολουθεῖ τὴν ἀλφαθητικὴν σειρὰν τῶν «Incipit» δηλ. τῶν πρώτων λέξεων ἐκάστου τούτων.

Salimbene, ἦτο δξύνους καὶ ἀδίστακτος. Συνέθεσεν εἰς Παρισίους ποιήματα ὡς τά: «Ὅρφεὺς καὶ Εὐρυδίκη», «Ἡ πτώσις τῆς Τροίας», «Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὸν Ἄδην», κυρίως ὁμῶς ἔγραφεν ἐπ' εὐκαιρία γεγονότων, ὡς διὰ συζυγικὰς ἀπάτας, διὰ τὴν φιλαργυρίαν, τὴν κακοτυχίαν (*fortuna invidiosa*: τύχη φθονερά), διὰ τὴν νεότητα ἢ ὁποῖα μαραίνεται κ.ἄ. Ὁ ἴδιος ὁ Salimbene ἔγραψε τὸ 1283 ὅτι θεωροῦσε τὸν Primat μοναχόν, καὶ ἀπέδωκεν εἰς τοῦτον πολλὰς φάρσας ἐξελισσομένας εἰς τὴν Ρώμην, Κολωνίαν καὶ Παβίαν. Ἐὰν εἶχε στρέψει τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου – λέγει – θὰ κατεῖχεν μεγίστην θέσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ προσέφερεν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Ἀποδίδει τέλος εἰς τοῦτον, μέγαν ἀριθμὸν ῥεμάτων καὶ τὸ πλεον ἄγνὸν ἀριστούργημα τῆς φιλολογίας τῶν Goliardi τὴν «*Confessio Goliae*». Ὀλίγα πρόσωπα εἰς τὸν κληρικὸν κόσμον ἔφθασαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν δημοτικότητος ὡς ὁ Primat, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς ὠνομάζετο Primat de Paris, καὶ κατόπιν Primat d' Orléans. Ἀπέκτησεν φήμην μεγάλην εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Ἀνατολῆς διὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἱκανότητά του πρὸς αὐτοσχεδρισμόν. Διηγούνται, λοιπόν, ὅτι κάποτε ὁ Primat συνήθιζε νὰ ψάλλῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὸ στόμα κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνοικτό, καί, ὅταν τὸν ἠρώτησαν διὰ τὴν συνήθειάν του αὐτὴν ἀπήντησε ὅτι λαμβάνων εἰσέτι ἥμισυ ἐκκλησιαστικὸν ἐπίδομα, δὲν ὤφειλε κατὰ τὰς ὥρας τῶν κανόνων νὰ ἀνοίγῃ ὁλόκληρον τὸ στόμα.

Ὁ Serlone de Wilton, Ἀγγλος τὴν καταγωγὴν, ἐσπούδασεν εἰς Παρισίους. Ἐγένετο ἡγούμενος μετὰ ἀπὸ κοσμικὴν ζωὴν ἄρκετὰ ἔντονον πρὶν γίνῃ κληρικὸς συνέθετε ποιήματα σατιρικά, ἐρωτικά ἀκόμη καὶ αἰσχρά. Ἦτο γραμματικὸς καὶ ποιητὴς καὶ εὕρισκετο εἰς ἐπαφὰς μὲ τὸν ὑψηλὸν πολιτικὸν καὶ φιλολογικὸν κόσμον. Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Serlone de Wilton εἶναι περισσότερον ἀσαφῆ ἐκείνων τοῦ Primat, διότι τὸν 12ον αἰῶνα τέσσαρες κληρικοὶ ἤκουον εἰς τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐπὶ τι διάστημα εἰργάσθη ὡς φιλόλογος εἰς Γαλλικὰ σχολεῖα, καὶ ἦτο γνωστὸς τόσον διὰ τοὺς ἀστεϊσμοὺς ὅσον καὶ διὰ τὴν σοφίαν του. Ὅταν πίνω κρασί – ἔλεγεν – ἀρχίζω νὰ κλαίω καὶ νὰ γράφω στίχους ὅπως ὁ Primat: «*Tum fundo lacrymas, tum versificor quasi Primat*». Ἐμίσει τοὺς μαύρους μοναχοὺς καὶ ἔλεγεν χαρακτηριστικῶς: «Θὰ ἀνέμενον μὲ περισσοτέραν ἡρεμίαν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου ἂν ἤμουν σκύλος μαῦρος παρὰ μαῦρος μοναχός». Ὁ Philippe de Grève εἶναι ἴσως ὁ ἄνθρωπος τοῦ Μεσαίωνος, ὁ ὁποῖος ὀφείλει τὰ περισσότερα εἰς τὰς ὑπομονητικὰς ἀποκαταστάσεις τῆς

νεωτέρας φιλολογικῆς ἐρεύνης. Ὡς θεολόγος διηύθυνεν λίαν ἐπαξίως κατὰ τὴν διάρκειαν εἴκοσι περίπου ἐτῶν τὰ πεπρωμένα τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Αἱ σχέσεις του μετὰ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τούτου δὲν ἦσαν καὶ τόσον καλαί. Ἀγνοοῦσε τὴν τέχνην τοῦ νὰ γίνεταί ἀγαπητὸς εἰς ὅλους καὶ ἐνδιεφέρετο μετὰ πάθους διὰ τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας ἀδιαφορῶν διὰ τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ Salimbene ἐπαινῶν τὸν συμπατριώτην του Henri de Pise ἀναφέρει ὅτι εἶχεν οὗτος μελοποιήσει πολλὰ κομμάτια τοῦ «καθηγητοῦ Philippe, καγκελλάριου τῆς ἐκκλησίας τῶν Παρισίων» καὶ συγκεκριμένως ἕξ κομμάτια, τὰ ὅποια ἀρχίζουν μὲ τὰς φράσεις, Homo quam sit pura, -Cux de te volo conqueri. Ἀπὸ τὰ ἕξ αὐτὰ κομμάτια τέσσαρα εὗρέθησαν εἰς ἓν χειρ/φον τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου ἐν μέσῳ τεσσαράκοντα περίπου μικρῶν ποιημάτων ἀποδιδομένων εἰς τὸν Philippe. Πάντα ταῦτα βεβαιοῦν ὅτι ὁ Philippe de Grève κατεῖχεν λίαν τιμητικὴν θέσιν μετὰ τῶν λυρικῶν ποιητῶν τοῦ Μεσαίωνος καί, ἔάν τὴν θέσιν τῶν Λατινικῶν αὐτοῦ συνθέσεων κατεῖχον Γαλλικαί, ὁ Philippe θὰ εἶχεν ἀναμφιβόλως ἐκτιμηθῇ ἰδιαίτερος ἀπὸ τοὺς πνευματικούς κύκλους τῆς ἐποχῆς του· ἀλλ' ἡ γλῶσσα καὶ ὁ ρυθμὸς τῶν ἔργων του τὸν καθιέρωσαν «συνάδελφο» τῶν Goliardi.

Ὁ Filippo ἦτο πολυμαθὴς· ἀρχιδιάκονος τῆς Νοyon τὸ 1211, καγκελλάριος τὸ 1217 τῆς Notre-Dame τῶν Παρισίων, ἀγιογράφος, ὕμνογράφος συνέθεσεν ὕμνους κατὰ τοῦ κλήρου καὶ τῆς συγχρόνου του κοινωνίας.

Τέλος ὁ Walter Map, ἀρχιδιάκονος τῆς Ὁξφόρδης, οἰκεῖος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου II. Ὁ συμπατριώτης καὶ φίλος του Gerald de Barri, τὸν παρουσιάζει ὡς τὸ πλέον ἀπαστράπτον πνεῦμα τῆς αὐλῆς τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὸ τέλος τοῦ 12ου αἰῶνος. Ἦτο σοφὸς καὶ λεπτὸς ἄνθρωπος. Ἀφῆκεν ἐν βιβλίῳ εἰς πεζὸν λόγον: De nugis curialium (περὶ τῆς φλυαρίας τῶν αὐλικῶν), τὸ ὁποῖον διεσώθη εἰς ἓν μόνον χειρ/φον ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Th. Wright. Ἐγραψεν ἐπίσης ἓνα ρητορικὸν κατὰ τοῦ γάμου λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἦτο πολὺ ὑπερήφανος. Τίτλος τοῦ λόγου: Valerius ad Rufinum de non ducenda uxore (ὁ Βαλέριος πρὸς τὸν Ρουφῖνον περὶ ἀγαμίας).

Πάντες οἱ ἀναφερθέντες καὶ σχολιασθέντες ποιηταὶ διέθετον μόρφωσιν γυμνασιακὴν, εἶχον ὁμῶς στενὰς σχέσεις μὲ τὸ περιβάλλον τῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν μονῶν.

Μὲ τὴν ποίησιν τῶν Goliardi ἡσχολήθησαν πολλοὶ ἄνθρωποι τῶν

Γραμμάτων ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης καὶ πολυάριθμοι μελέται ἐνδιαφέρουσai ἐγράφησαν. Τὸ ὄνομα τῶν Goliardi συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενον καὶ χρησιμοποιούμενον διὰ τίτλον ἐφημερίδος τῆς ἐποχῆς, εἶχεν μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὸ κοινὸ τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ δὲν ἤξευρεν τί ἀκριθῶς νὰ σκεφθῇ διὰ τοὺς πλανωμένους τούτους ποιητάς, δὲν ἔπαυεν ὁμως νὰ τοὺς συμπαθῇ ἐνδομύχως.

Ἐκδόσεις, χειρόγραφα, συλλογαί.

Ὁ Mathias Flacius τῆς Ἰλλυρίας, ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πολεμίων τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, συνέλεξεν ἀπὸ τὰ παλαιὰ χειρ/φα τῆς Γερμανίας σατίρας, τὰς ὁποίας οἱ ἐπαναστάται κληρικοὶ τοῦ 12ου καὶ 13ου αἰῶνος παρήγαγον ἐν ἀφθονίᾳ. Τὸ 1556 ὁ Flacius ἐδημοσίευσεν ἐν μικρὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Varia doctorum piorumque virorum de corrupto Ecclesiae statu poemata*» (Ποικίλα ποιήματα πεπαιδευμένων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν περὶ τοῦ διεφθαρμένου Ἐκκλησιαστικοῦ καθεστώτος). Ἡ συλλογὴ αὕτη, ὡς ἀναφέρει ὁ Maurice Hélin¹² εἶναι ἡ πρώτη ἐντυπος συλλογὴ τῶν ποιημάτων τῶν Goliardi. Τρεῖς αἰῶνας περίπου μετὰ τὸν Flacius, οἱ διανοούμενοι τῆς ἐποχῆς ἡσχολήθησαν μὰ τὰ ποιήματα αὐτὰ τῶν κοσμικῶν κληρικῶν τοῦ Μεσαίωonos, τὰ ἔκριναν ἀξιόλογα καὶ τὰ διεμόρφωσαν πρὸς ἐκδοσιν. Οἱ μεταρρυθμισταὶ τοῦ 16ου αἰῶνος ἠρεύνησαν τὴν ποίησιν τῶν Goliardi διότι εἰς τὸ πρόσωπὸ τῶν ἐβλεπον τοὺς προδρόμους τοῦ ὑπερηφάνου ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ διεφθαρμένου κλήρου. Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1840-1850 εὐρυτάτῃ ἐρευνᾷ ἐγένετο εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν χειρ/φῶν τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, καὶ πλείσται συλλογαὶ συνθέσεων τῶν Goliardi ἦλθον εἰς φῶς ὑπὸ τῶν Edelestand du Méril, Thomas Wright καὶ Schmeller. Ὁ πρῶτος ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἔργα εἰς τὰς συλλογὰς: *Poésies populaires latines du Moyen âge*, Paris 1847 καὶ *Poésies Inédites du Moyen âge*, Paris 1854.

Ὁ δεῦτερος ἐδημοσίευσεν τὸ ἔργον: *The latin poems commonly attributed to Walter Mapes*, Londres 1841. Καὶ ὁ τρίτος, ὁ Schmeller, ἔφερεν εἰς φῶς μίαν συλλογὴν λίαν ἀξιολόγων συγγραμμάτων σατιρικῶν, τὴν

12. Βλ. «*La Littérature Latine au Moyen âge*» σ. 86 Paris 1972.

ὁποῖαν ἀνεκάλυψεν εἰς ἓν χειρ/φον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου προερχόμενον ἀπὸ τὸ ἡγουμενεῖον τοῦ Benediktbeuren ἢ Benedictbeuern, τὸ ἐπονομαζόμενον Buranum.

Ὁ Schmeller ἐδημοσίευσεν τὸ χειρ/φον τοῦτο ὑπὸ τὴν αἰνιγματικὴν ἐπικεφαλίδα, ἡ ὁποία ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο πασίγνωστος: «Carmina Burana» (Stuttgart 1847).

Τὰ Carmina Burana, λοιπόν, δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὰ ἄσματα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Benediktbeuren. Αἱ συνθέσεις αὗται εἶναι γενικῶς γραμμέναι εἰς στίχους ὁμοικαταλήκτους ὥς οἱ λειτουργικοὶ ὕμνοι. Τὸ περιεχόμενόν των καὶ ὁ χαρακτήρ των ποικίλουν: δογματικά, θρησκευτικά, πολεμικά. Ἄλλαι ψάλλουν σκηνὰς ἱεράς, ἄλλαι ὁμῶς ἐξυμνοῦν κατὰ τρόπον ἐντελῶς λαϊκὸν τὸν ἔρωτα, τὴν φύσιν, τὸν οἶνον, καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν ἐπίρροήν μᾶς προϋπαρχούσης λαϊκῆς ποιήσεως. Δύο, λοιπόν, εἶναι αἱ ὄψεις τῶν συνθέσεων τούτων, ἡ ὅπως τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ λυρικοῦ πνεύματος, καὶ ἡ ὅπως τοῦ λαϊκοῦ χυδαίου καὶ παιδρῶ πολλὰκις πνεύματος.

Οἱ Wright, Schmeller καὶ du Méril εἴλκυσαν οὕτω τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν ἐπὶ ἑνὸς θέματος πλουσιωτάτου καί, τότε σχεδὸν ἀνεξερευνήτου, τῆς Μεσαιωνικῆς Φιλολογίας. Ἐν ἐπιτελεῖον ἐρευνητῶν κυρίως εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν ἐνεφανίσθη διὰ τὰ συνεχίσῃ τὴν ἐρευναν. Ἡ ἐρευνα ἐγίνε κατὰ τρόπον τόσον μεθοδικόν, ὥστε μετὰ πάροδον ἐτῶν, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν ἠνάγκασε τοὺς ἐρευνητὰς νὰ καταρτίσουν κατάλογον τῶν ἤδη ἀνακαλυφθέντων κειμένων. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον τὸν καταρτισθέντα ὑπὸ τοῦ M. Wattenbach¹³ δημοσιεύονται ὅσαι αἱ ἀσελγεῖς Λατινικαὶ συνθέσεις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Flacius ἕως τὸ 1872.

Αἱ συλλογαὶ τῶν χειρ/φῶν καὶ κωδίκων ὥς οἱ Buranus, Harleianus, Arundelianus, καὶ αὕτῃ ἡ ἀνθολογία τοῦ Cambridge, εἶναι διεσπαρμένα εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς χώρας ὅπου καθ' ὅλον τὸν 12ον καὶ 13ον αἰῶνα ὑπῆρχε μεγαλυτέρα πνευματικὴ κίνησις καὶ ἀνεπτυγμένος ἐκκλησιαστικὸς βίος.

Ὁ Ch. V. Langlois εἰς τὴν ἤδη ἀναφερθεῖσαν μελέτην τοῦ «La littérature Goliardique» λέγει ὅτι, ἀνασκαφαὶ εἶχον φέρεи εἰς φῶς ποσό-

13. Bl. Zeitschrift für Deutsches Alterthum, XV (1872) σσ. 471-506.

τητα πολυτίμων χειρ/φών καὶ ἐπισημαίνει τό: L' Antiphonaire de Pierre de Médicis» τὸ φυλασσόμενον εἰς τὴν Λαυρεντιανὴν βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας. Οἱ Γερμανοὶ – λέγει – συνέχισαν τὴν ἐκδοσιν χάρις εἰς τὴν παιδείαν καὶ σοφίαν τοῦ Barthélemy Hauréau, οἱ Ἰταλοὶ διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ Fr. Novati: «Carmina Medii Aevi» Φλωρεντία 1883 καὶ τέλος οἱ Σκανδιναβοὶ διὰ τοῦ ἔργου τοῦ Klemming: «Cantiones morales scolasticae» Κοπενχάγη 1887.

Ἦτο φυσικὸν εἰς μίαν ἐποχὴν πολυτάραχον, ὥς ὁ Μεσαίων, νὰ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν πιστῶν εἰς τὰς παλαιὰς παραδόσεις νέοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι εἴτε ἀπὸ ἐπαναστατικὴν διάθεσιν εἴτε ἀπὸ ἀγάπην διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐγένοντο πρότυπα μιᾶς περισσότερον ἀνθρωπίνης φιλοσοφίας. Ἐν μέσῳ, λοιπόν, τῆς λαϊκῆς Λατινικῆς ποιήσεως τοῦ Μεσαίωonos ἡ ποίησις τῶν Goliardi δὲν εἶναι γεγονὸς μοναδικόν, δεικνύει ὁμως τὴν πρόοδον τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἡ ὁποία καὶ ἐτοίμαζεν τὸν ἐρχομὸν τῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ Goliardi ἐδημιούργησαν μίαν ἐποχὴν καὶ μίαν φιλολογίαν, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὸ δικαίωμα τῶν νὰ κατέχουν μίαν ἐκ τῶν πρώτων θέσεων μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προετοίμασαν τὸν Ἀνθρωπισμόν.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους σπουδασταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἔδοσαν ζωὴν εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ «Lusoria» καὶ τὰ «Amatoria». Ἀλλὰ οἱ παλαιοί, αὐθεντικοὶ Goliardi, ἐπιζοῦν μόνον ὥς ἀξιόλογον στοιχεῖον διὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλογικὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Μεσαιωνικοῦ παρελθόντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἑκδόσεις

J. A. Schmeller,

Carmina Burana, Lateinische und Deutsche Lieder und Gedichte, Breslau
1883

Otto Schumann

Carmina Burana, Heidelberg 1971

2. Μελέται

Luigi Alfonsi,

La Letteratura Latina Medievale, Sansoni Accademia 1972

Corrado Corradino

I Canti dei Goliardi o studenti vaganti del Medio evo, Milano 1928

Filippo Ermini

La Letteratura Latina del Medio Evo ATHENAEUM N.S. τομ. ΙΩ, 1926

Maurice Hélin

La littérature Latine au Moyen âge, Edition «Que sais-je?» Paris 1972

Ch. V. Langlois

La littérature Goliardique, Revue Bleue L et LI, 1892

Enciclopedia Italiana

a) Goliardi

b) Carmina Burana

c) Giullari.